

Nr 78.

Ankom till riksdagens kansli den 14 april 1931 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till reseersättning till nämndemän jämte en i ämnet väckt motion.

(3:e avd.)

I den till riksdagen den 3 januari 1931 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1931/1932 har Kungl. Maj:t under andra huvudtiteln (punkten 15 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för samma dag) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till reseersättning till nämndemän för budgetåret 1931/1932 beräkna ett extra förslagsanslag av 255,000 kronor.

Sedermåra har Kungl. Maj:t i en den 23 januari 1931 dagtecknad proposition, nr 49, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till reseersättning till nämndemän för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra förslagsanslag av 255,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokollet.

För närvarande äga nämndemän för inställelse vid häradsrätt åtnjuta ersättning av allmänna medel i följande fall:

1. Vid brottmålsrannsaking å urtima ting eller extra rättegångsdag under lagtima ting. Ersättningen utgår enligt resereglementet och innefattar:

a) i de fall, då flera härad hava gemensam tingstad i brottmål och då gärningen, varom rannsakas, blivit begången inom annat härad eller tingslag än det, till vilket nämndemannen hör, såväl resekostnadsersättning som dagtraktamente; kungörelsen den 17 september 1851 (nr 31, s. 1) och kungl. brevet den 23 mars 1877 (bih. nr 17, s. 2);

b) i de fall, då gärningen, varom rannsakas, förövats inom det härad eller tingslag, för vilket nämndemannen blivit vald, allenast resekostnadsersättning; kungörelsen den 3 juni 1892 (nr 36, s. 2).

2. Vid tingsammansträden med tremansnämnd (tremansting). Ersättningen

Bihang till riksdagens protokoll 1931. 6 saml. 35 häft. (Nr 78—81.)

gen innefattar allenast resekostnadsersättning enligt resereglementet och utgår ej till flera än fyra nämndemän för varje sammanträde; lagen den 7 maj 1918 (nr 294), 9 §.

Här må jämväl erinras om kungörelsen den 14 juni 1901 (nr 46), enligt vilken av allmänna medel må utgå den kostnad, som kan uppkomma, då uthärads nämnd måste tillkallas. (Jfr ock bestämmelsen i 4 kap. 2 § rättegångsbalken att, där käranden i tvistemål äskar särskilt ting, han skall hålla kostnaden därför.)

Såsom en kvarleva från äldre tid och numera utan nämnvärd betydelse utgå av allmänna medel till nämndemän jämväl så kallade tingsgästningspenningar. Denna ersättning lärer hava sin historiska upprinnelse i den allmogen sedan äldsta tider åliggande skyldighet att bereda lagman och häradshövding tillbörlig gästning vid tingen. Den utgjordes ursprungligen in natura och utgick efter hemmantalet men ersattes småningom med en avgift i penningar. Viss andel i gården har åtminstone sedan 1600-talet åtnjutits av häradsnämnden. Genom olika författningar på 1700-talet fastställdes tingsgästningspenningarna att utgå med vissa belopp, som dock växlade i olika orter. Enligt kungörelsen den 11 mars 1841 (nr 4, s. 1) har gården såsom sådan upphört, och motsvarande ersättning gottgöres i stället vederbörande av statsverket. Ersättningen utgår årligen med vissa belopp för i regel varje härad eller tingslag och bestrides från de till häradsrätterna utgående ordinarie anslagen (se statsliggaren för budgetåret 1930/1931 s. 108—110, 112—114). För hela riket uppgår det årliga sammanlagda beloppet till 18,211 kronor 67 öre, motsvarande ett medeltal för domsaga av omkring 150 kronor. De till varje härad eller tingslag utgående beloppen torde i allmänhet fördelas lika efter huvudtalet bland de under året tjänstgörande nämndemännen.

I det övervägande antalet tingslag erhålla vidare nämndemännen genom tingshusbyggnadsskyldiges försorg kostnadsfritt nattkvarter å tingsstället. Att skyldighet i förevarande avseende föreligger för de tingshusbyggnadsskyldige framgår väl ej direkt av bestämmelserna i 26 kap. 4 § byggningsbalken om tingsbyggning å vanlig tingstad men har fastslagits av Kungl. Maj:t i utslag den 29 april 1862. Genom detta ålades visst härads (Ölands norra) tingshusbyggnadsskyldiga invånare att å tingsplatsen åt nämnden hålla bostad jämte sängkläder. Även förekommer att de tingshusbyggnadsskyldiga — i stället för att tillhandahålla nattlogi — lämna kontant ersättning till nämndemännen. Sålunda utgår ur tingshuskassan exempelvis i ett härad i Skaraborgs län av denna anledning 20 kronor om året till varje nämndeman. Ett annat exempel är ett under de senare åren tillkommet beslut av de tingshusbyggnadsskyldige i Askims m. fl. härads domsaga, enligt vilket nämndeman äger erhålla skäligen belopp för nattlogi, när sammanträdet varat så länge på kvällen, att han måst stanna över natten i Göteborg.

På flera håll uppbära nämndemännen jämväl arvode eller expensbidrag av kommunala medel. I detta hänseende föreligga vissa uppgifter, införskaffade och bearbetade av 1918 års resereglementssakkunniga, vilka på sin tid verkställt utredning rörande utsträckt rätt till ersättning åt nämndemän. Enligt

dessa uppgifter utgick kommunal ersättning med växlande belopp till nämndemännen i mer än en tredjedel av rikets då 123 domsagor, nämligen i 30 domsagor under Svea hovrätt och i 13 under Göta hovrätt (däremot icke i någon domsaga under hovrätten över Skåne och Blekinge). I åtskilliga fall hade anslagits visst belopp för år åt varje nämndeman, därvid det högsta utgående beloppet var 250 kronor. Å andra håll hade bestämts olika belopp, från 1 krona 50 öre till 20 kronor, för varje tjänstgöringsdag med eller utan särskild reseersättning. Någon gång hade medgivits endast resekostnadsersättning antingen med visst belopp per inställelse eller ock ersättning för järnvägsbiljett eller skjutsersättning. — Nämnas bör, att vid prövning av frågan om rätt för kommun att bevilja nämndemäns ersättning Kungl. Maj:t i utslag den 30 april 1912 funnit sådan rätt icke föreligga.

Slutligen må anmärkas, att gottgörelse författningsenligt tillkommer nämndemän för vissa särskilda förrättningar. Sålunda äger nämndeman erhålla *dels* för biträde vid syner och besiktningar å kronan tillhöriga fastigheter och vid andra extra förrättningar, som omförmålas i 1 § kungörelsen den 30 december 1863 (nr 82), såväl resekostnadsersättning som dagtraktamente enligt rese-reglementet, *dels ock* för biträde vid vägsyner och formliga efterbesiktningar enligt 35 § lagen den 23 oktober 1891 (nr 68) angående väghållningsbesvärets utgörande på landet resekostnadsersättning enligt rese-reglementet, men ej dagtraktamente.

Frågan om nämndemäns rätt till ersättning för inställelse vid de allmänna tingssammanträdena har sedan länge stått på dagordningen. Beträffande tiden intill 1918 må nämnas, att spörsmålet vid flera tillfällen och senast åren 1898, 1901 och 1902 motionsvis bragts under riksdagens prövning, men att motionerna städse funnits icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid 1918 års riksdag upptogs frågan ånyo, och riksdagen hemställde då hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande, huruvida och i vilken omfattning ersättning borde tillerkännas nämndemän för de kostnader, som vore förenade med nämndemansuppdragets utförande, utöver vad för det dåvarande i dylikt avseende vore stadgat, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av detta övervägande kunde föranledas.

Nämnas må, att processkommissionen i sitt den 15 december 1926 avgivna betänkande angående rättegångsväsendets ombildning (statens off. utredn. 1926: 31—33) jämväl berört förevarande fråga och därvid uttalat den meningen, att ersättning borde tillkomma nämndens ledamöter för deras tjänstgöring vid häradsrätterna samt att de särskilda inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga, som haft i uppdrag att verkställa utredning angående ordnande av vissa ekonomiska och organisatoriska förhållanden vid genomförande av den ifrågasatta rättegångsreformen, hava i sitt den 29 augusti 1928 avgivna betänkande (statens off. utredn. 1928: 20) uttalat, att de ansåge förevarande fråga icke stå i sådant samband med processreformen, att kostnaden för den ifrågasatta utvidgningen av nämndens ersättningsrätt borde uppfattas såsom en utgiftsökning i anledning av processreformen.

Vid 1927 års riksdag väckte herr K. Schlyter med instämmande beträffande motionens syfte av herr Edw. Larson m. fl. i första kammaren och herr H. Leo i andra kammaren likalydande motioner (I: 124 och II: 180) med yrkande, att riksdagen ville i skrivelse till Konungen anhålla om förnyad utredning av frågan om ersättning åt nämndemän för nämndemansuppdragets fullgörande samt om utredningens framläggande för nästföljande års riksdag jämte det förslag, vartill densamma kunde föränleda.

Därjämte väckte herr S. Luterkort en motion i samma syfte som de nyss nämnda (I: 158).

Första lagutskottet hemställde i anledning av motionerna, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande, huruvida och i vilken omfattning ersättning borde tillerkännas nämndemän för de kostnader, som vore förenade med nämndemansuppdragets utförande, utöver vad för närvarande i dylikt avseende vore stadgat, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av detta övervägande kunde föränledas.

Åtta reservanter inom utskottet ansågo — utan att taga ställning till frågan, huruvida och i vilken omfattning ersättning för nämndemansuppdrag, utöver vad redan skedde, borde utgå — skäl ej förefinnas för riksdagen att upprepa den av riksdagen tidigare gjorda framställningen i ämnet till Kungl. Maj:t. Frågan syntes enligt reservanternas mening lämpligen böra upptagas och avgöras i samband med processreformen. För ett uppskov med frågan, som vore av betydande ekonomisk räckvidd, talade ock alltjämt de statsfinansiella skälen.

Vid frågans behandling i riksdagen biföll första kammaren reservationen, medan andra kammaren godkände utskottets hemställan, vadan frågan för den riksdagen hade förfallit.

Vid 1928 års riksdag väcktes i första kammaren av herr Schlyter med instämmande av åtskilliga kammarledamöter ånyo motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet (I: 164). I motionen anfördes bland annat beträffande de av reservanterna inom 1927 års första lagutskott framförda synpunkterna, att de statsfinansiella skälen icke längre oemotsägligt kunde åberopas mot ett tillmötesgående av de välgrundade kraven från nämndemännens sida på en skälig ersättning samt att icke heller frågan om en eventuell framtida processreform borde få stå hindrande i vägen för partiella förbättringar i rättegångsväsendet, vilka utan olägenhet kunde genomföras utan samband med en omläggning av förfarandet eller domstolsorganisationen i dess helhet.

Första lagutskottet anförde i utlåtande (nr 9) över motionen, att utskottet beträffande den däri behandlade frågan alltjämt intog den ståndpunkt, som kommit till uttryck i utskottets vid 1927 års riksdag avgivna utlåtande i anledning av de då väckta motionerna i samma ämne, varför utskottet hemställde om avlåtande av skrivelse till Kungl. Maj:t med enahanda hemställan, som utskottet 1927 föreslagit.

Genom skrivelse den 24 februari 1928 (nr 35) anhöll riksdagen om utredning och om framläggande av förslag i enlighet med viss i ämnet avlåten reservation.

I anledning av denna riksdagsskrivelse anbefalldes Kungl. Maj:t genom beslut den 10 april 1928 rikets hovrätter att, efter hörande av underlydande domhavande och häradsrätter, avgiva utlåtande i ärendet. Domhavandena skulle tillika inkomma med uppgifter å beräknad resekostnad för åtta nämndemän. Av de inkomna utlåtandena framgår, att hovrätterna samt övervägande flertalet domhavande och häradsrätter ansett nämndemännen böra av statsmedel tillerkännas resekostnadsersättning enligt resereglementet. Från flera håll har gjorts gällande, att även traktamentsersättning borde utgå. Å andra sidan hava uti vissa yttranden uttalats farhågor, att genom utsträckning av ersättningsrätten nämndemansinstitutionen småningom skulle komma att förlora sin hävdvunna karaktär av ett på medborgarnas förtroende grundat hedersuppdrag samt att därav skulle följa en icke önskvärd sammansättning av häradsnämnderna. Framhållits har ock, att då nämndemännen sedan gammalt plägade av orsbeckningen anlitas för inlämnande av handlingar till häradsrätten, ersättningen för detta bestyr i allmänhet uppvägs kostnaden för inställelsen vid tingen, varför något behov av särskild ersättning för resa till vanliga ting icke förefunnnes.

Flera av de myndigheter, som tillstyrkt utsträckning i rätten till reseersättning, hava framhållit vikten av att man icke, på sätt syntes ifrågasatt, begränsade ersättningen till visst antal nämndemän för varje sammanträde. Svea hovrätt uttalade exempelvis härutinnan, att en föreskrift i sådant hänseende möjligen skulle kunna leda till, att endast det antal nämndemän, som hade rätt till ersättning, komme att tjänstgöra vid sammanträdena, att nämndens uppgift att vara en såvitt möjligt fullödigg representation för tingslagets folkmängd då lätt kunde äventyras samt att, därest en begränsning ändock funnes nödvändig, hovrätten ansåge antalet till ersättning berättigade nämndemän i allt fall icke böra sättas lägre än till nio inom varje nämnd. Från andra håll har framhållits, att en anordning med allenast åtta nämndemän skulle medföra svårighet att hålla nämnden vid domfört antal, då nämndemän ofta nog måste höras såsom vittnen å testamenten eller dylikt, och i övrigt mångenstädes omöjliggöra den av ålder brukade och av orsbeckningen alltjämt uppskattade tjänstgöringsordningen för domsagans nämndemän.

Några av de i ärendet hörda myndigheterna hava funnit frågan om beredande av ökad ersättning åt nämndemän kunna tillfredsställande ordnas genom anslag från kommunernas sida; eventuellt med visst bidrag från staten. Sålunda framhåller domhavanden i Mjölby domsaga, att kommunerna borde berättigas att i sådana fall, där behov funnes föreligga, lämna den eller de för kommunen utsedda nämndemännen gottgörelse för de utgifter, som tjänstgöringen vid de ordinarie tingen medförde, samt att det möjligen skulle vara lämpligt, att staten åtog sig att till kommunens utgifter för dylika kostnader lämna visst bidrag. En dylik anordning syntes icke bliva betungande för kommunerna, och för staten skulle den medföra fördelen av begränsning av kostnaderna, medan däremot en bestämmelse om rätt för nämndemännen i rikets alla domsagor att, utan hänsyn till tjänstgöringens större eller mindre besvärlighet eller de olika förhållandena i de särskilda domsagorna, av statsverket erhålla

ersättning ovillkorligen skulle skapa utgifter, som i många fall knappast kunde sägas vara betingade av ett verkligt behov.

Med överlämnande av de av hovrätterna samt domhavandena och häradsrätterna avgivna yttrandena anbefalldes härefter Kungl. Maj:t den 1 september 1928 statskontoret att inkomma med utlåtande i ärendet. I sitt utlåtande den 27 september 1928 har statskontoret bland annat anfört, att statskontoret skulle vilja ifrågasätta, om icke — åtminstone intill dess den på dagordningen stående frågan om genomgripande förändringar i rättegångsförfarandet vunnit sin lösning — förevarande ersättningsfråga lämpligen kunde ordnas genom kommunernas förmedling ungefär på det sätt, som föreslagits av domhavanden i Mjölby domsaga i det av honom avgivna yttrandet i ärendet. Statskontoret kunde jämväl i huvudsak instämma i vad domhavanden härutinnan yttrat. Emellertid borde enligt statskontorets mening staten bidra till den av kommunen beslutade ersättningen för nämndemansuppdragets utförande allenast i vad den avsåg ersättning för kostnaderna för själva resorna — alltså ej med inräknande av traktamente — och även i fråga om dessa kostnader, som borde i kommunens beslut särskilt angivas, syntes kommunen själv bära vidkännas en del. För att statens utgifter för ifrågasatt ändamål skulle hållas inom rimliga gränser, borde statens bidrag tillsvida begränsas till hälften av resekostnaden i varje fall. Ersättningen i sin helhet syntes bära utbetalas av kommunen, vilken efter årets utgång skulle hava att vända sig till vederbörande länsstyrelse för utbekommande av statsbidraget.

Efter det statskontorets yttrande inkommit, inhämtades utlåtanden från länsstyrelserna och svenska landskommunernas förbund. För innehållet härav ävensom för ett av statskontoret avgivet förnyat yttrande i ärendet torde få hänvisas till sid. 12—15 i statsrådsprotokollet.

De nu ifrågasatta nya bestämmelserna om resekostnadsersättning till nämndemän hava ansetts bära träda i kraft först den 1 januari 1932. Å sagda års första hälft hava de nya kostnaderna beräknats till 170,000 kronor, ökat med vad nu utgår i reseersättning till nämndemän och som för år uppskattats till 85,000 kronor, eller tillhoppa 255,000 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande proposition har utskottet till behandling förehått en inom andra kammaren av herr *S. P. Hollertz* m. fl. väckt motion, II: 346, vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition i vad den avser ökat anslag.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sitt förslag, får utskottet hänvisa till motionen.

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

»Såsom framgår av det föregående, har frågan om beredande åt nämndemännen av ersättning för inställelse vid de allmänna tingssammanträdena sedan årtionden tillbaka varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet. Vad under frågans behandling förekommit synes mig närmast giva vid handen, att under

de senare åren spörsmålet i främsta rummet gällt, icke huruvida utan fastmera i vilken utsträckning och ordning dylik gottgörelse bör tillerkännas dem. Enighet torde sålunda på de flesta håll numera råda därom, att det icke är förenligt med rättvisa och billighet, att nämndeman icke blott skall offra tid för fullgörande av sitt uppdrag och därvid måhända gå miste om arbetsinkomst utan även i anledning av detsamma drabbas av direkta utgifter. Redan ur nu anförda synpunkter lärers frågans lösning icke rimligen böra längre undanskjutas. Men härtill kommer ännu ett och enligt min mening avgörande skäl. Skall nämnden kunna rätt fylla sin viktiga uppgift i vårt rättsväsende och därmed åt rättsskipningen bevaras dess folkliga anknytning med därå grundat förtroende för domstolarna, framstår det som en bjudande nödvändighet att tillse, att varje hinder undanröjes, som kan stå i vägen för en god rekrytering av nämnden och en allsidig sammansättning av densamma. Ett sådant hinder föreligger otvivelaktigt i det förhållandet, att nämndeman har att själv vidkännas kostnaderna för uppdragets fullgörande. I de avgivna yttrandena har ock framhållits, att de med nämndemansbestyret förenade utgifterna understundom föranlett, att personer, som ansetts böra i första hand ifrågakomma till nämndemän, icke velat ställa sig till förfogande eller att de, så snart rätt därtill förelegat, avgått från befattningen. Med de ökade krav, som alltmera ställas på nämnden i avseende å dess tjänstgöring, blir denna fara uppenbarligen än större. Slutligen må erinras, att den ekonomiska tunga, nämndemansuppdraget medför, drabbar i hög grad ojämnt, beroende av det olika avståndet från bostaden till tingsstället, av tillgång till egna fortskaffningsmedel, av förlust av arbetsförtjänst och dylikt.

De ännu på sina håll framförda betänkligheterna, att nämndemansuppdraget, som av ålder varit ett heders- och förtroendeuppdrag, skulle mista denna sin karaktär, därest ersättning komme att utgå i anledning av detsamma, och kanske komma att bliva eftersträvat på grund av de därmed förbundna ekonomiska förmånerna, torde icke gärna kunna tillmätas betydelse, så länge det ej är fråga om någon avlöning för uppdraget utan allenast om gottgörelse för de av uppdraget föranledda kostnaderna. Och den jämväl framförda invändningen, att nämndemännen få sina utgifter för inställelserna täckta genom ersättning för vid rätten utförda uppdrag, kan säkerligen icke antagas äga giltighet beträffande flertalet nämndemän.

Om således ganska stor enstämmighet kan sägas råda därom, att åtminstone någon ersättning bör tillerkännas nämndemännen för deras kostnader i anledning av uppdraget, skifta meningarna något mera, då det gäller frågan, i vilken utsträckning och ordning ersättning bör utgå. Från flera håll har gjorts gällande, att ersättningen bör innefatta såväl resekostnads- som traktamentsersättning. Det övervägande flertalet har ansett försiktigheten bjuda att tillsvidare stanna vid allenast resekostnadsersättning. För egen del vill jag ansluta mig till den av riksdagen år 1928 godkända uppfattningen, att för närvarande endast resekostnadsersättning bör ifrågakomma.

Då enligt min uppfattning resekostnadsersättning städe bör tillkomma nämndemännen, kan jag naturligen ej ansluta mig till den av statskontoret

och vissa andra myndigheter uttalade meningen, att åt kommunerna bör överlämnas att avgöra, huruvida sådan ersättning skall utgå. Ej heller kan det anses lämpligt att låta kommunerna bestämma de närmare grunder, efter vilka ersättningen må åtnjutas. Dessa grunder skulle då kunna komma att i hög grad växla för olika landsdelar, något som i och för sig vore mindre sak enligt och även kunde komma att verka obilligt. Med denna min inställning till frågan framstår det ock följdriktigast, att resekostnadsersättningen bestrides av statsmedel. Särskilt i mera vidsträckta kommuner, där antalet nämndemän är stort och avståndet till tingsstället betydande, skulle utgifterna för ifrågavarande ändamål — även om statsbidrag utginge — kunna bli va nog så betungande. Överhuvud lärer anledning icke föreligga att nu frångå den på förevarande område gällande ordningen, enligt vilken nämndemän författningsenligt tillkommande ersättning utgår av statsmedel.

Ersättningen torde böra utgå enligt bestämmelserna i allmänna resereglementet. Att, då nu är fråga allenast om resekostnadsersättning, genom meddelandet av särskilda föreskrifter, motsvarande exempelvis de för vissa befattningshavare gällande besparingsreglementena, bestämma ersättningen lägre eller eljest på annat sätt än enligt resereglementet lärer näppeligen vara påkallat. Tydligt är emellertid, att ersättning bör utgå allenast för en resa till och från tingsstället för varje sammanträde, ändå att sammanträdet fortgår flera dagar. De närmare föreskrifter, som erfordras angående ersättningens utgående och utbetalande, torde ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda.

I fråga om det antal nämndemän, som må åtnjuta resekostnadsersättning, bör enligt min mening någon begränsning nu icke ske. Emellertid vill jag nämna, att jag enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 21 november 1930 tillkallat särskild sakkunnig att inom departementet biträda med behandling av frågorna om lämplig fördelning av tjänstgöringen mellan nämndemän vid häradsrätterna samt ändamålsenlig ordning för målens handläggning vid tingen ävensom i samband därmed stående spörsmål. Med utredningen avses i första hand att undersöka, huruvida — på sätt redan skett i ett flertal tingslag — nämndemännens antal och tjänstgöring må kunna så bestämmas, att samma nämndemän i regel komma att deltaga i varje särskilt måls handläggning från början till slut, en anordning, som i förening med genomförandet tillika av principen om samme ordförande i ett och samma mål skulle vara av stort värde för rättsskipningen. Däreäst åsyftar utredningen en undersökning, huruvida icke en rationellare fördelning av målen å uppropslistan och deras sammanförande i mindre grupper, eventuellt i förening med ökning av antalet rättegångsdagar, må kunna genomföras till främjande av handläggningen och samtidigt tillgodoseende av allmänhetens berättigade krav att icke onödigtvis förspilla tid i väntan på ett mål. De sålunda ifrågasatta åtgärderna torde, till undvikande av alltför stor ökning av antalet nämndemän i respektive tingslag, leda till en nedsättning av antalet samtidigt i rätten tjänstgörande nämndemän.

Med nuvarande tjänstgöringsförhållanden vid häradsrätterna skulle, såsom jag tidigare nämnt, genomförandet av förslaget om rätt för nämndemän till

ersättning för inställelse vid de allmänna tingssammanträdena eller lagtima tingen, däri inbegripet slutsammanträden, draga en årlig kostnad av i runt tal 300,000 kronor. I vad mån de åtgärder, vartill den av mig nyss berörda utredningen kan komma att leda, må medföra ytterligare kostnader, låter sig nu icke med säkerhet bedöma. Tydligt är emellertid, att åsyftade reformer på detta område låta sig genomföras endast så småningom, liksom det synes mig klart, att strävandena att undanröja brister i vår rättsskipning icke rimligen böra stå hindrande i vägen för att nämndemännen beredes en ersättning, som i och för sig finnes skälig och påkallad, helst dessa strävanden genom ersättningsfrågans lösning otvivelaktigt komma att i viss mån underlättas.

De sålunda ifrågasatta nya bestämmelserna om resekostnadsersättning till nämndemän hava, såsom jag förut anmärkt, synts böra träda i kraft först den 1 januari 1932. Det av mig till uppförande under avdelningen 'Häradsrätterna' för nästkommande budgetår förordade anslaget 'Reseersättning till nämndemän' lärer därför kunna bestämmas till vad av de beräknade nya kostnaderna belöper å första halvåret 1932 eller 170,000 kronor, ökat med vad nu utgår i reseersättning till nämndemän och som för år uppskattats till 85,000 kronor, eller tillhopa 255,000 kronor.»

Vid behandlingen av förevarande förslag har utskottet till en början haft under övervägande, huruvida frågan om ersättning till nämndemän för resekostnader, utöver vad för närvarande i dylikt avseende utgår, lämpligen bör lösas innan och oberoende av genomförandet av en tillämnad processreform. Utskottet vill härvid framhålla, att frågan om en utvidgad rätt för nämndemän till ersättning för resekostnader sedan lång tid tillbaka varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet, och att riksdagen vid två tillfällen, nämligen åren 1918 och 1928, hos Kungl. Maj:t gjort framställning om utredning och framläggande av förslag i ämnet. Vidare bör erinras, att utskottet vid 1930 års riksdag i samband med behandlingen av två då i ämnet väckta motioner, vilka utskottet på angivna skäl förklarade sig icke kunna tillstyrka, uttalade, att utskottet förväntade, att ärendet snarast underställdes riksdagens prövning. Under åberopande härav och då utredningen numera synes föreligga i det skick, att ärendet kan företagas till avgörande, får utskottet som sin mening uttala, att slutlig prövning av frågan nu torde böra äga rum.

*Utskottets
yttrande.*

Vad själva saken angår, får utskottet ansluta sig till det nu av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, att nämndemännen tillerkännes en utvidgad rätt till resekostnadsersättning. Den i ämnet väckta motionen får utskottet alltså avstyrka. Till närmare belysande av de skäl, som föranlett utskottet att intaga denna ståndpunkt, må anföras följande.

Redan nu utgår efter vissa stadgade grunder resekostnadsersättning till nämndemän vid brottmålsrannsaking å urtima ting eller extra rättegångsdag under lagtima ting ävensom vid tingssammanträden med tremansnämnd (tremansting). Enligt utskottets mening synas inga bärande skäl kunna anföras för att vid bedömande av förevarande ersättningsfråga skillnad göres

mellan, å ena sidan, nämnda fall och, å andra sidan, allmänna tingssammanträden, vilka det nu framlagda förslaget åsyftar.

Det synes sålunda vara med billigheten överensstämmande, att de personer, som, på sätt i förevarande fall äger rum, tagas i anspråk för den rättsvårdande verksamheten, erhålla ersättning för de utgifter för resor, som uppkomma i följd av uppdragets fullgörande. Mångenstädes, där avstånden äro långa eller kommunikationsmedlen mindre goda, torde ifrågavarande utgifter vara ganska betungande. I varje fall bör med hänsyn till betydelsen av den verksamhet, varom här är fråga, och det därmed förbundna ansvaret ses till, att de med uppdragets fullgörande förenade resekostnaderna icke göra skyldigheten att mottaga nämndemansuppdraget alltför betungande för vederbörandes ekonomi.

Vad angår frågan om det sätt, varpå de merkostnader, som uppstå till följd av den för nämndemän utvidgade rätten till reseersättning, böra bestridas, får utskottet likaledes ansluta sig till den uppfattningen, att sagda kostnader helt böra utgå av statsmedel. Ett deltagande från kommunernas sida i dessa kostnader synes icke böra påkallas, dels på grund av att det uppdrag, nämndemännen utöva, är av statlig karaktär, dels ock med hänsyn till att en sådan anordning skulle ojämnt drabba kommunerna i ekonomiskt hänseende.

Beträffande slutligen de grunder, efter vilka ifrågavarande ersättning bör utgå, biträder utskottet den av departementschefen uttalade meningen, att resereglementets bestämmelser böra tillämpas. I detta sammanhang vill utskottet framhålla önskvärdheten av att i de närmare föreskrifter angående ersättningens utgående och utbetalande, som Kungl. Maj:t torde komma att utfärda, beaktas möjligheten till den besparing i resekostnaderna, som åsyftas med de i 8 § av resereglementet meddelade bestämmelserna. — Mot Kungl. Maj:ts förslag, i vad detsamma avser beräkandet av medel att utgå till reseersättning till nämndemän, har utskottet intet att erinra.

Under återopande av vad sålunda anförts, får utskottet alltså hemställa,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å den av herr Hollertz m. fl. väckta motionen, II:346, till reseersättning till nämndemän för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra förslagsanslag av 255,000 kronor.

Stockholm den 14 april 1931.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius*, *A. C. Lindblad*, *J. L. Widell*, *J. Nilsson* i Malmö, *N. J. M. Svensson* i Kompersmåla, *Oscar Olsson*, *E. J. G. Rosén*, *C. G. W. Hammarskjöld*, *J. Clemedtson*, *D. A. Petré*n, *K. E. Andersson* i Eliantorp och *K. A. W. Björck*;

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *A. Wiklund* i Brattfors, *C. R. Jansson* i Falun, *A. Å:son Törnkvist* i Karlskrona, *G. Strindlund*, *P. M. Olsson* i Blädinge, *B. F:son Holmgren*, *J. Olofsson* i Digernäs, *S. Persson* i Fritorp, *A. Danielsson*, *K. S. V. Ward* och *A. Norsell*.